

فقه مصور عبادات

آسان سازی وآموزش احکام اسلام

پاکی | نماز | روزه | زکات | حج

د. عبدالله بن سالم باهمام

ترجمه

د. محمد سرور محمد مراد سروری بلخی

ارکان، مباحات، مستحبات، مکروهات ومفسدات روزه

ارکان، مباحات، مستحبات، مکروهات ومفسدات روزه

مطالب

ارکان روزه

رکن اول: خود داری از مفطرات از طلوع فجر تا غروب خورشید.

بدلیل فرموده‌ء الله متعال: (وبخورید وبنوشید تا اینکه رشته‌ء سفید از رشته سیاه فجر بشما واضح شود، پس از آن روزه را تا به شب تمام کنید) (بقره:۱۸۷)

مقصود از رشته‌ء سفید ورشته‌ء سیاه: روشنی روز، وسیاهی شب میباشد..

رکن دوم: نیت است

یعنی روزه دار با این خود داری از مفطرات قصد پرستش الله عزوجل را بکند، بدلیل فرموده‌ء آنحضرت ﷺ: ((اعمال به نیتهایش مرتبط است، وبرای هر کس همان چیزیست که نیتش را کرده است)).[۱]

مباحات روزه

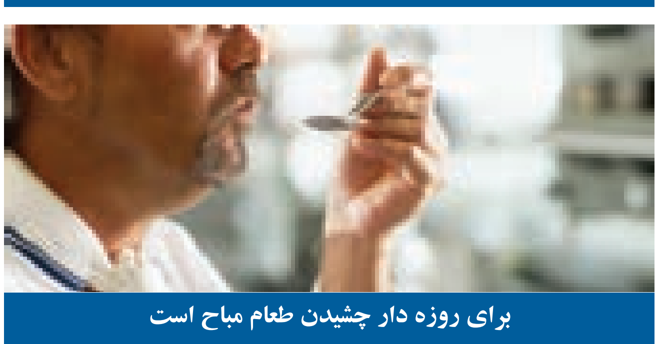
۱. غسل کردن، نشستن در آب برای سرد شدن.

۲. بلعیدن آب دهن واخلاط.

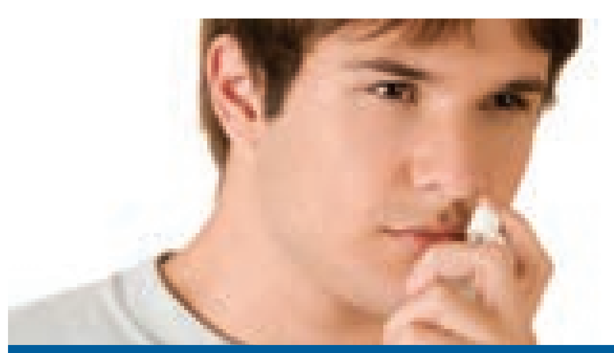
۳. چشیدن طعام فقط به زبان، بشرط اینکه چیزی از آن در حلقش فرو نرود.

۴. بوئیدن عطرها، وخوشبوگر هوا

غسل کردن روزه دار مباح است

برای روزه دار چشیدن طعام مباح است

(۱) به اتفاق بخاری ومسلم.

برای روزه دار بوئیدن عطر مباح است

استعمال مسواک برای روزه دار

استعمال مسواک در هر وقت مشروع است، چه قبل از زوال باشد ویا بعد از آن، وچه مسواک تر باشد یا خشک، ولی روزه دار متوجه باشد که چیزی از مسواک تر به حلقش نرود، زیرا درین حالت روزه اش میشکند.

برای روزه دار مسواک زدن مباح است

مستحبات روزه

۱ـ سحرخیزی (پس شبی) وتاخیرش تا نزدیکی اذان فجر.

بدلیل فرموده آنحضرتﷺ: ((برای خوردن غذا به سحری برخیزید، زیرا که در سحر خیزی برکت است)).[۱] سحر خیزی به غذای بسیار وکم وبه نوشیدن جرعه ء آبی نیز تحقق می یابد، بدلیل فرموده‌ء آنحضرت ﷺ: ((سحری، خوردنش برکت است، پس آنرا ترک مکنید، ولو اینکه یکی از شما جرعه‌ء آبی بنوشد، زیرا الله تعالی وفرشتگانش بر سحر خیزان درود میفرستند)).[۲] تاخیر کردن سحرخیزی مستحب است، از زید بن ثابت رضی الله عنه روایت است که فرمود: ((با رسول الله ﷺ سحری خوردیم وپس از آن به نماز ایستادیم، انس بن مالک فرمود: پرسیدم: میان آندو چه مقدار زمانی بود؟ فرمود: بمقدار پنجاه آیت)).[۳]

(۱) به اتفاق بخاری ومسلم.
(۲) به روایت احمد

سحری بخورد اگرچه جرعه‌ء آب باشد

نوشیدن در اثنای اذان

اگر نوشیدنی در دستش بود اذان را شنید، میتواند آنرا تا آخر بنوشد، از أبی هریرة رضی الله عنه روایت است که فرمود: رسول الله ﷺ فرمودند: ((اگر نوشیدنی در دست یکی از شما بود واذان را شنید، تا اینکه نیازش را برآورده نکرده، آنرا نگذارد)).[۴]

۲ـ عجله برای افطار

برای روزه دار مستحب است هنگامیکه از غروب خورشید متأکد گردید، زود افطار کند، بدلیل فرموده‌ء آنحضرتﷺ: ((مردم هنوز به خیر اند، اگر زود افطار کنند)).[۵]

وافطار با چند خرمای تازه مستحب است، اگر نیافت با چند خرما، وشمار آن طاق باشد، اگر آنرا هم پیدا نکرد، چند جرعه آب بنوشد، بدلیل حدیث انس بن مالک رضی الله عنه که فرمود: ((رسول الله ﷺ قبل از نماز با خرمای تازه افطار میکردند، اگر خرمای تازه نبود باخرمای خشک، واگر آنهم نبود، چند جرعه[۶] آب مینوشیدند))[۷]، اگر چیزی نیافت در قلبش نیت افطار رامیکند، واین برایش کافی است.

۳ـ دعای هنگام افطار

بدلیل آنچه که از رسول الله ﷺ ثابت شده، آنحضرت ﷺ در هنگام افطار میفرمودند: ((تشنگی رفت، ورگها سیراب

(۳) به اتفاق بخاری ومسلم.
(۴) به اتفاق بخاری ومسلم
(۵) به روایت ابو داود.
(۶) حسا: نوشید.
(۷) به روایت ترمذی.

شد، وبخواست الله اجر ثابت شد))[۱].وهمچنین فرموده اند: ((برای روزه دار در هنگام افطارش دعائیست که رد نمیشود))[۲]

کسیکه اشتباها افطار کرد

هرگاه روزه دار به گمان اینکه خورشید غروب کرده، ویا اینکه هنوز طلوع فجر نشده چیزی بخورد، وپس از آن عکس آن ظاهر شد، بر وی قضای روزه واجب نیست، بدلیل فرموده‌ء خداوند متعال: (و بر شما در آنچه اشتباه کردید گناهی نیست، ولی بر آنچه دلهایتان قصد کرده است، و الله غفور ورحیم است) (احزاب: ۵) ونیز بدلیل فرموده‌ء آنحضرتﷺ : ((الله تعالی از اشتباه وفراموشی وآنچه امت من بر آن اکراه شوند گذشت کرده است)).[۱]

(۱)به روایت ابن ماجه.

۴ـ ترک بیهودگی وهمبستری

بدلیل فرموده‌ء آنحضرتﷺ: ((اگر روز، روزه‌ء یکی از شما بود، فحش نگوید[۳] ویا همبستری نکند، با صدای بلند مجادله نکند[۴]، اگر کسی به وی دشنام داد، ویا با او جنگ کرد، باید بگوید: من شخص روزه دار هستم)).[۵]

۵ـ انواع عبادتها بسیار کند

مانند تلاوت قرآن، وذکر الله، نماز تراویح، شب خیزی، شب زنده داری برای شب قدر، ادای سنتهای راتبه، صدقه

(۱) به روایت ابو داود.
(۲) به روایت ابن ماجه.
(۳) یرفث: از رفث است، وآن سخن فحش گفتن را گویند، وبه همبسترشدن وهمآغوش شدن نیز اطلاق میشود.
(۴) یصخب: از صخب است: وآن مخاصمت کردن وفریاد زدن را گوید.
(۵) به اتفاق بخاری ومسلم.

دادن، سخاوتمند بودن، در راه خیر صرف کردن، برای روزه داران افطاری دادن، وعمره کردن، زیرا که پاداش نیکوکاری در رمضان چند برابر است، از ابن عباس ﷺ روایت است که فرمود: ((رسول الله ﷺ سخاوتمندتر از همهء مردم بودند، ودر رمضان زمانیکه جبرئیل ﷺ بدیدار ایشان میآمد، بیش از هر وقت سخاوتمندتر میبودند، جبرئیل در هر شب رمضان با ایشان دیدار مینمود، وقرآن را برایشان مدارست میکرد، پس رسول الله ﷺ در هنگام دیدار جبرئیل از وزش باد هم سخاوتمندتر بودند))[۱].

مکروهات روزه

۱ـ در مضمضه واستنشاق مبالغه کردن

زیرا بیم آنست که آب به شکمش برود، بدلیل فرموده‌ء آنحضرت ﷺ ((در استنشاق یعنی آب در بینی کردن مبالغه کن، مگر اینکه روزه دار باشی))[۲]

۲ـ بوسیدن بشهوت

برای روزه دار اگر بیم انزال منی باشد، ویا باعث هیجان شهوتش میشود، بوسیدن مکروه است.

روزه دار باید از هر آنچه که شهوت انگیز باشد اجتناب کند، مگر اینکه برخود اطمینان دارد که روزه اش فاسد نمیشود، باکی ندارد، از أم المؤمنین عائشه صدیقه رضی الله عنها روایت شده که فرمود: ((نبی اکرم ﷺ بوسه میکردند، وهمآغوش میشدند در حالیکه روزه دار بودند، وتوانمندی مهار کردن نیاز[۳] خود را داشتند))[۴] وبنابرین برای جوان همآغوشی مکروه است، نه برای سالمند، از ابی هریرة ﷺ روایت است که: ((مردی از رسول الله ﷺ در مورد همآغوشی روزه دار پرسید، برایش مجاز دانستند، ومردی دیگری آمد وپرسید، وی را منع کردند، پس کسیکه برایش اجازه دادند سالمند بود، وکسیکه او را منع کردند، جوان بود))[۵].

(۱) به روایت بخاری.
(۲) به روایت ابو داود
(۳) إربه: یعنی : نیازش.
(۴) به روایت بخاری ومسلم.
(۵) به روایت ابو داود.

مفسدات روزه

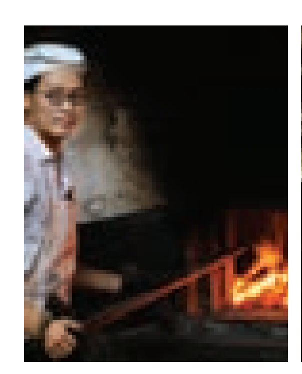
۱ـ خوردن ونوشیدن قصدی در روز رمضان

بدلیل فرموده‌ء الله متعال: (وبخورید وبنوشید تا اینکه رشته‌ء سفید از رشته سیاه فجر بشما واضح شود، پس از آن روزه را تا به شب تمام کنید) (بقره:۱۸۷) مقصود از رشته‌ء سفید ورشته‌ء سیاه: روشنی روز، وسیاهی شب میباشد.

افطار بخاطر کار

کسانیکه در نانوائی وکارهای مشقت بار مشغول هستند، افطار کردن برایشان مباح نیست، زیرا که آنها مانند دیگران مکلف به روزه داشتن هستند.

آگاهی ها

کسیکه بفراموشی خورد ویا نوشید، روزه اش صحیح است، وزمانیکه یادش آمد، بر وی واجب است تا خودرا نگهدارد، بدلیل فرموده‌ء آنحضرت ﷺ: ((کسیکه فراموش کرد که روزه دارد، پس چیزی را خورد ویا نوشید، باید روزه اش را تمام کند، آنچه خورده ویا نوشیده، طعامی بوده که الله تعالی

بوی عطا کرده است))[(۱)].

هر آنچه که از راه دهن ویا بینی وارد بدن شود، ویا از جملهء آنچه که بمعنای خورد ونوش باشد مانند سرنگ زدن مغذی روزه را فاسد میکند، اما سرنگ غیر مغذی مانند پنسلین وامثالش روزه را فاسد نمیکند، زیرا که خوردن ونوشیدن نبوده وبمعنای آنهم نمیباشد.

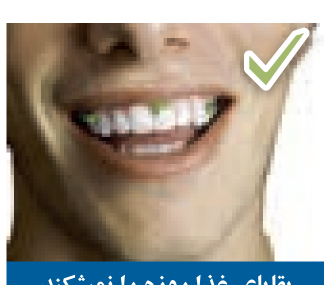
آنچیزیکه از راه دهن برای نیاز بآن وارد بدن شود مانند دوربین درمانی وداروی فشاری نفس تنگی ومانند آن روزه را فاسد نمیکند.

سرمه کردن، وداروی قطرهء به چشم ویا گوش ومانند آنها چکانیدن به روزه آسیبی نمیرساند، زیرا دلیلی بر فاسد شدن روزه وجود ندارد، ونیز چشم، مدخل عادی خوردن ونوشیدن نمیباشد. همینگونه است داروی قطرهء گوش وبینی، ولی برای بینی بهتر است از چکانیدن قطره اجتناب شود، چرا که آنحضرت ﷺ از مبالغهء استنشاق، برای روزه دار[(۲)] منع کرده اند، بدلیل آنکه مدخلی بجوف بدن میباشد.

اگر آنچه را که مغذی نیست، ویا ضرر میرساند کشید، مانند سیگار، روزه اش را میشکند، زیرا که از مدخل عادی که دهن است آنرا کشیده است که بمعنای خوردن ونوشیدن میباشد. آنچه که اجتناب از آن ممکن نباشد مانند گرد وغبار راه، ویا بقایای طعام در میان دندانها اگر بشکم میرود روزه را فاسد نمیکند.

داروی فشاری نفس تنگی روزه را نمیشکند

سیگار کشیدن روزه را میشکند

بقایای غذا روزه را نمیشکند

داروی مغذی روزه را میشکند

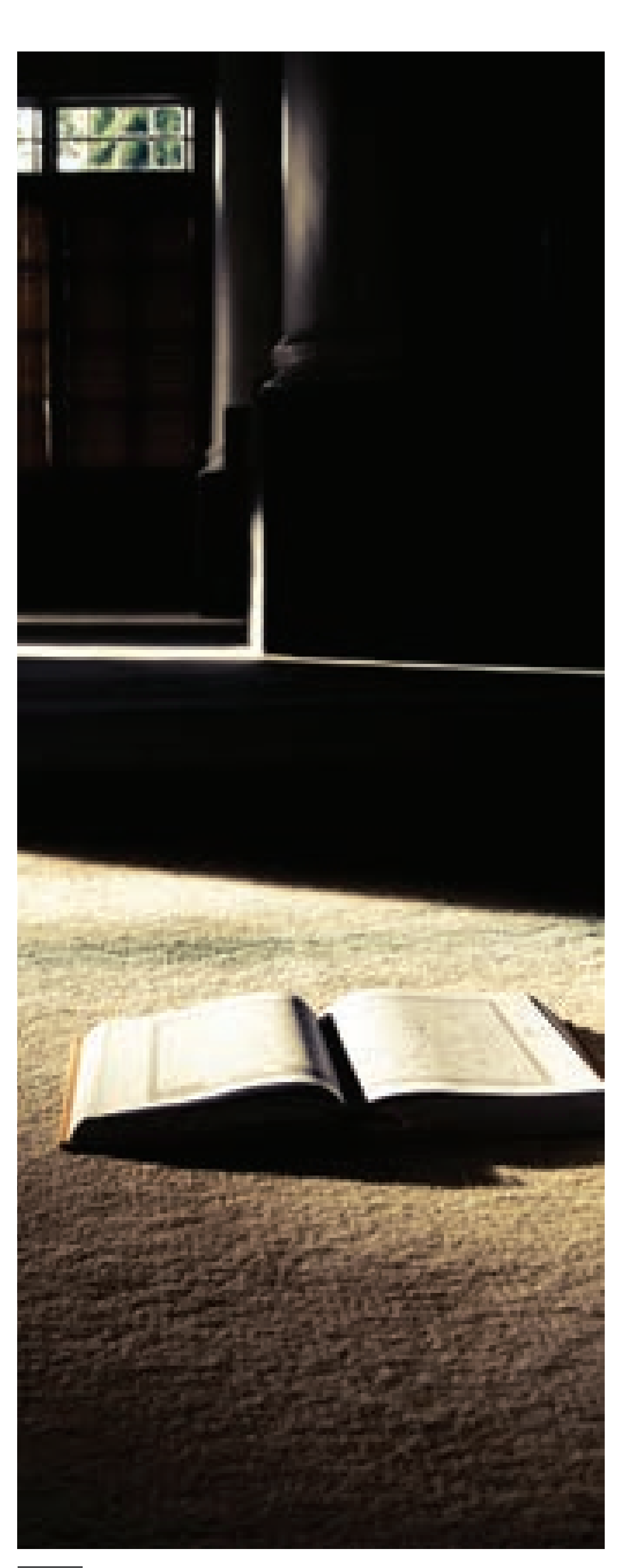

سرنگ پنسلین روزه را نمیشکند

سرنگ مغذی روزه را میشکند

قطرهء چشم روزه را نمیشکند

سرمه کردن روزه را نمیشکند

(۱) به روایت مسلم.
(۲) به روایت ترمذی

۲ـ همبستر شدن

بدلیل فرموده‌ء الله متعال: (برای شما حلال شده در شبهای روزه همبستری با زنانتان) (بقره:۱۸۷)

ورفث: آمیزش وهمبسترشدن، کسیکه روزه دار بود وهمبسترشد روزه اش باطل گردیده، بر وی قضای روزی که همبسترشده، وپرداخت کفاره شدید نیز میباشد، که عبارت از آزاد سازی غلامی، اگر پیدا نشد، دو ماه پیهم روزه گرفتن است، اگر نمیتواند، باید شصت مسکین را غذا بدهد، بدلیل آنچه از ابی هریرهٔ ﷺثابت شده که فرمود: ((مردی نزد نبی اکرم ﷺ آمد وگفت: هلاک شدم، فرمودند: چه شده؟ گفت: با همسرم در روز رمضان همبستر شدم، فرمودند: آیا توان آزاد سازی برده‌ء را داری؟ گفت: نه، فرمودند: آیا میتوانی دو ماه پیهم روزه بگیری؟ گفت: نه فرمودند: آیا میتوانی شصت مسکین را غذا بدهی، گفت: نه، فرمودند بنشین، پس نشست، نبی اکرمﷺ پیمانه‌ء[۱] بزرگ پر از خرما را آورده، فرمودند: این را بگیر، وصدقه بکن، گفت: آیا به فقیرتر از ما؟ نبی اکرم ﷺ خندیدند تا اینکه دندانهای شان ظاهر شد، پس فرمودند: طعام اهل وعیالت باشد))[۲]

کفاره به همان ترتیبیکه آمده میباشد، مساکین را غذا نمیدهد، مگر اینکه توان روزه گرفتن را نداشته باشد، ونیز روزه نمیگیرد، مگر اینکه توان آزاد سازی برده را نداشته باشد.

اگر زن شوهرش را وادار به جماع کرد، باید کفاره بدهد، واگر شوهرش او را به جماع مجبور کرد، روزهٔ زن نیز باطل شده، و بر وی فقط قضای یک روز، روزه است نه کفاره..

(۱) العرق: پیمانه‌ء بزرگ
(۲) باتفاق بخاری ومسلم